

تاریخ کهن و معاصر ایران زمین / ۱۳

ایران در عصر رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای

شش‌مجله اول (۱۳۶۸-۱۳۷۶)

دکتر علی اکبر وایتی

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۹۶

سرشناسه: ولایتی، علی اکبر، ۱۳۲۴-

عنوان و نام پدیدآور: ایران در عصر رهبری حضرت آیتالله خامنه‌ای، بخش اول (۱۳۶۸-۱۳۷۶) // علی اکبر ولایتی.

مشخصات نشر: تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۹۱۹ ص: مصور (بخشی رنگی)، جدول.

فروست: تاریخ کهن و معاصر ایران زمین: ۱۳.

شابک: 978-964-00-1894-1

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه: ص. [۸۳۵]-۸۵۷.

یادداشت: نمایه.

موضوع: خامنه‌ای، سیدعلی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸- -- نقد و تفسیر.

موضوع: ایران: -- تاریخ -- جمهوری اسلامی، ۱۳۶۸-۱۳۷۶.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۹ الف ۸ و/۱۶۹۶ DSR

رشد: ۹۵۵/۰۸۴۴ یوبی.

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۶۲۸۴۵

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۰-۱۸۹۴-۱

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران: خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال، پستی: ۱۱۳۶۵-۴۱۹۱

ایران در عصر رهبری حضرت آیتالله خامنه‌ای، بخش اول (۱۳۶۸-۱۳۷۶)

© حق چاپ: ۱۳۹۶، مؤسسه انتشارات امیرکبیر

نوبت چاپ: اول

نویسنده: دکتر علی اکبر ولایتی

دبیر طرح: مهدی حبیبی

ویراستار علمی: دکتر سجاد راغی گلوچه

صفحه‌آرا: امیرحسین حیدری

طراح جلد: فرزانه نوروزی

حروف متن: نازنین ۱۴

چاپ و صحافی و لیتوگرافی: چاپ واژه‌پرداز اندیشه، تلفن: ۷۷۱۴۵۰۶۳-۶

شمارگان: ۱۰۰۰

بها: ۶۵۰۰۰۰ ریال

تلفن مرکز فروش: ۰۲۱۶۱۲۸

فروش اینترنتی: www.amirkabir.net

همه حقوق محفوظ است. هر گونه نسخه‌برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به‌جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست

۲۷	 مقدمه
	فصل اول: ویژگی‌ها، دستاوردهای رهبری حضرت امام خمینی (ره)
	 سرده اول، انقلاب اسلامی
۴۱	 بخش اول: ویژگی‌ها
۴۱	 گفتار اول: ویژگی‌های شخصیت فردی
۴۶	 گفتار دوم: ویژگی‌های شخصیت اجرایی و سیاسی
۴۶	 الف) نوآوری
۵۰	 ب) با مردم و برای مردم
۵۴	 پ) شجاعت و قاطعیت
۵۵	 ت) سازش‌ناپذیری و ظلم‌ستیزی
۵۵	 ث) آسیب‌شناسی مستمر انقلاب اسلامی
۵۶	 ج) دشمن‌شناسی
۵۷	 چ) مصلحت‌اندیشی
۵۸	 ح) حکمرانی خوب
	بخش دوم: ویژگی‌های انقلاب اسلامی و رهبری حضرت امام خمینی (ره) در بیان
۶۱	 آیت‌الله خامنه‌ای
	بخش سوم: شخصیت و اهمیت اقدامات حضرت امام خمینی (ره)، از دیدگاه
۷۳	 شخصیت‌ها و نخبگان جهان
۷۹	 بخش چهارم: مدیریت
۷۹	 گفتار اول: شاخص‌های رفتاری مدیریت فردی (خودمدیریتی)
۸۱	 گفتار دوم: مدیریت اجرایی و سیاسی

بخش پنجم: راهبردها و اقدامات راهبردی ۸۹

گفتار اول: راهبردها ۸۹

الف) راهبرد سیاسی ۹۱

ب) راهبرد دفاعی ۹۲

پ) راهبرد اقتصادی ۹۳

ت) راهبرد فرهنگی ۹۴

ث) راهبرد فعال و تلفیقی ۹۵

گفتار دوم: اقدامات راهبردی ۹۵

بخش ششم: دستاوردهای انقلاب اسلامی در دوران ده‌ساله رهبری حضرت

امام خمینی (ره) ۹۷

الف) احیای شعائر و ارزش‌های اسلامی ۹۷

ب) دستاوردهای سیاسی داخلی ۹۹

پ) دستاوردهای اجتماعی و فرهنگی ۱۱۱

ت) دستاوردهای اقتصادی ۱۱۱

ث) دستاوردهای صنعتی ۱۱۲

ج) دستاوردهای قضایی ۱۱۲

چ) دستاوردهای بین‌المللی ۱۱۲

فصل دوم: تحولات سیاسی داخلی

بخش اول: رحلت حضرت امام خمینی (ره) و انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای به رهبری نظام ۱۲۵

گفتار اول: رحلت حضرت امام خمینی (ره) و بازتاب‌های داخلی و بین‌المللی آن ۱۲۵

گفتار دوم: انتخاب آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای به رهبری پنجم مجلس جمهوری اسلامی ایران ۱۳۴

الف) انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای از سوی مجلس خبرگرا ۱۳۴

ب) علل و زمینه‌های انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای ۱۴۰

پ) اهمیت زمانی انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای ۱۴۵

بخش دوم: دولت پنجم (دولت اول هاشمی رفسنجانی) ۱۵۷

گفتار اول: برگزاری انتخابات پنجمین دوره ریاست جمهوری ۱۵۷

الف) تبلیغات و نامزدهای انتخاباتی ۱۵۷

ب) برگزاری انتخابات و پیروزی هاشمی رفسنجانی ۱۵۸

پ) علل پیروزی آیت‌الله هاشمی رفسنجانی ۱۶۵

گفتار دوم: روند تشکیل کابینه ۱۶۶

الف) مراسم تنفیذ و تحلیف رئیس‌جمهور ۱۶۶

ب) معرفی کابینه و رأی اعتماد مجلس ۱۷۲

۱۷۴	پ) ترکیب اعضای کابینه
۱۸۱	گفتار سوم: برنامه دولت
۱۸۱	الف) برنامه اعلامی رئیس جمهور
۱۹۶	ب) برنامه اعلامی از سوی برخی وزارتخانه‌ها
۲۰۰	گفتار چهارم: کارنامه دولت پنجم (دولت اول هاشمی رفسنجانی)
۲۰۱	الف) اتمام بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۲۱۰	ب) برگزاری انتخابات میان دوره‌ای سومین دوره مجلس شورای اسلامی
۲۱۱	پ) برگزاری انتخابات دومین دوره مجلس خبرگان رهبری
۲۱۸	ت) انحلال وزارت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
۲۱۹	ث) تغییر وزارت دفاع به وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح
۲۲۰	ج) برگزاری انتخابات چهارمین دوره مجلس شورای اسلامی
۲۳۹	گفتار پنجم: سایر رخدادها و تحولات اجرایی و سیاسی
۲۳۹	الف) تأسیس مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری
۲۴۰	ب) تشکیل شورای عالی - وائان
۲۴۶	پ) اهانت مجله فاراد به حضرت امام خمینی (ره)
۲۴۸	ت) استعفای سید محمد خاتمی از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۲۵۶	ث) کاهش محسوس فعالیت‌های مجمع روحانیون مبارز در عرصه سیاسی کشور
۲۶۰	ج) تحول در قوه قضائیه
۲۶۲	چ) گزارش رئیس جمهور از کارنامه و عملکرد دولت پنجم
۲۷۵	بخش سوم: دولت ششم (دولت دوم هاشمی رفسنجانی)
۲۷۵	گفتار اول: برگزاری انتخابات ششمین دوره ریاست جمهوری
۲۷۵	الف) نامزدها و تبلیغات انتخاباتی
۲۷۷	ب) برگزاری انتخابات و پیروزی مجدد آیت الله هاشمی رفسنجانی
۲۸۴	گفتار دوم: روند تشکیل کابینه
۲۸۴	الف) مراسم تنفیذ و تحلیف رئیس جمهور
۲۸۹	ب) مواضع احزاب و گروه‌ها در خصوص کابینه پیشنهادی دولت ششم
۲۹۲	پ) معرفی کابینه به مجلس شورای اسلامی و رأی اعتماد نمایندگان مجلس
۲۹۸	ت) ترکیب کابینه
۳۰۱	گفتار سوم: برنامه دولت ششم
۳۰۴	گفتار چهارم: کارنامه دولت ششم
۳۱۲	گفتار پنجم: سایر رخدادها و تحولات اجرایی و سیاسی
۳۱۲	الف) انتصاب علی لاریجانی به ریاست سازمان صداوسیما
۳۱۳	ب) از سرگیری فعالیت‌های سیاسی مجمع روحانیون مبارز

۳۱۵	پ) ائتلاف حزب کارگزاران سازندگی و مجمع روحانیون مبارز
۳۲۳	بخش چهارم: تعامل دولت‌های پنجم و ششم با رهبری انقلاب
۳۲۹	بخش پنجم: بازسازی و نوسازی مناطق جنگ‌زده
۳۳۱	الف) دوره اول، از ابتدا تا تشکیل ستاد بازسازی و نوسازی مناطق جنگ‌زده
۳۳۲	ب) دوره دوم، بازسازی همزمان با جنگ (از آزادی خرمشهر تا پایان جنگ)
۳۴۲	پ) دوره سوم، بازسازی پس از جنگ یا بازسازی بزرگ
۳۵۱	بخش ششم: تعامل دولت‌های پنجم و ششم با مجلس شورای اسلامی
۳۵۲	گفتار اول: سومین دوره قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی
۳۶۳	گفتار دوم: چهارمین دوره قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی
۳۷۸	گفتار سوم: پنجمین دوره قانون‌گذاری مجلس
۳۸۷	بخش هفتم: فعالیت‌های احزاب، تشکلات و جناح‌های سیاسی
۳۸۷	گفتار اول: شکل‌گیری احزاب، تشکلات و جناح‌های سیاسی
۳۹۱	الف) شکل‌گیری جناح‌ها
۳۹۲	ب) جامعه اسلامی مهندسین
۳۹۴	پ) جامعه زینب (س)
۳۹۶	ت) انصار حزب‌الله
۳۹۸	ث) گروه طبرزدی
۳۹۹	ج) حزب کارگزاران سازندگی
۴۱۶	چ) سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی
۴۱۹	ح) جمعیت دفاع از ارزش‌های انقلاب اسلامی
	فصل سوم: سیاست و روابط خارجی
۴۲۷	بخش اول: سیاست خارجی
۴۳۰	گفتار اول: دولت پنجم (دولت اول هاشمی رفسنجانی)
۴۳۷	گفتار دوم: دولت ششم (دولت دوم هاشمی رفسنجانی)
۴۳۸	الف) روابط دوجانبه
۴۳۸	ب) روابط چندجانبه و منطقه‌ای
۴۳۸	پ) نقش فعال در حل بحران‌های بین‌المللی
۴۳۹	ت) همکاری با سازمان‌های بین‌المللی
۴۳۹	ث) دیپلماسی اقتصادی
۴۴۱	بخش دوم: روابط خارجی
۴۴۱	گفتار اول: روابط با کشورهای همسایه
۴۴۲	الف) روابط ایران و عراق
۴۵۹	ب) روابط ایران و ترکیه

- ۴۶۵ پ) روابط ایران و پاکستان
- ۴۶۶ ت) روابط ایران و افغانستان
- ۴۷۰ ث) روابط ایران با شوروی و روسیه
- ۴۷۷ گفتار دوم: روابط ایران با کشورهای تازه استقلال یافته در آسیای میانه و قفقاز
- ۴۸۰ الف) روابط ایران و ارمنستان
- ۴۸۳ ب) روابط ایران و آذربایجان
- ۴۹۴ پ) روابط ایران و ترکمنستان
- ۴۹۶ ت) روابط ایران و تاجیکستان
- ۵۰۳ ث) روابط ایران و ازبکستان
- ۵۰۴ ج) روابط ایران و قزاقستان
- ۵۰۶ چ) روابط ایران و قرقیزستان
- ۵۱۰ ح) روابط ایران و کره شمالی
- ۵۱۳ گفتار سوم: روابط ایران با کشورهای حاشیه خلیج فارس
- ۵۱۳ الف) روابط ایران و عربستان سعودی
- ۵۱۷ ب) روابط ایران و کویت
- ۵۱۹ گفتار چهارم: روابط ایران با کشورهای افریقای
- ۵۲۱ گفتار پنجم: روابط ایران با کشورهای خلیج فارس
- ۵۲۱ الف) روابط ایران و سوریه
- ۵۲۲ ب) روابط ایران و لبنان
- ۵۲۴ پ) روابط ایران و فلسطین
- ۵۴۰ گفتار ششم: روابط ایران و اتحادیه اروپایی
- ۵۵۱ گفتار هفتم: مواضع جمهوری اسلامی ایران در قبال بحران بوسنی و هرزگوین
- ۵۵۳ گفتار هشتم: روابط ایران و آمریکا
- ۵۵۹ گفتار نهم: روابط ایران با کشورهای جنوب شرق آسیا
- ۵۵۹ الف) روابط ایران و چین
- ۵۶۲ ب) روابط ایران و ژاپن
- ۵۶۳ پ) روابط ایران و کره شمالی
- ۵۶۳ ت) روابط ایران و کره جنوبی
- ۵۶۴ ث) روابط ایران و اندونزی
- ۵۶۴ ج) روابط ایران و مالزی
- ۵۶۵ گفتار دهم: روابط ایران و شورای همکاری خلیج فارس
- ۵۶۹ بخش سوم: مناسبات جمهوری اسلامی ایران با سازمان های بین المللی و منطقه ای
- ۵۶۹ گفتار اول: تعامل جمهوری اسلامی ایران با سازمان ملل متحد و سازمان های وابسته

- گفتار دوم: تعامل جمهوری اسلامی ایران با جنبش عدم تعهد..... ۵۷۲
- الف) دهمین اجلاس سران جنبش عدم تعهد..... ۵۷۳
- ب) یازدهمین اجلاس سران جنبش عدم تعهد..... ۵۷۳
- گفتار سوم: تعامل جمهوری اسلامی ایران با سازمان کنفرانس اسلامی..... ۵۷۴
- گفتار چهارم: تعامل جمهوری اسلامی ایران با اگو..... ۵۷۷
- گفتار پنجم: تعامل جمهوری اسلامی ایران با اوپک..... ۵۸۲

فصل چهارم: تحولات اقتصادی

- بخش اول: تحول اقتصادی کشور پس از پایان جنگ تحمیلی..... ۵۹۱
- گفتار اول: دولت پنجم و تحول در سیاست‌های اقتصادی..... ۵۹۱
- گفتار دوم: مواضع دو جناح راست و چپ در قبال دولت..... ۵۹۳
- الف) مواضع جناح چپ..... ۵۹۴
- ب) مواضع جناح راست..... ۵۹۶
- پ) تغییر روند سیاست به دولت..... ۵۹۷
- بخش دوم: تحولات اقتصادی در طول برنامه اول توسعه..... ۵۹۹
- گفتار اول: اصول حاکم بر برنامه‌های اقتصادی دولت اول هاشمی..... ۵۹۹
- الف) توصیه‌های اقتصادی هبیر معتمدی در آغاز کار دولت..... ۶۰۰
- ب) کلیات سیاست‌های اقتصادی دولت..... ۶۰۴
- پ) مصوبات اقتصادی مجلس شورای اسلامی در دوره‌های سوم و چهارم..... ۶۰۵
- گفتار دوم: کلیات برنامه اول پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی..... ۶۰۶
- الف) اصول و چهارچوب کلی..... ۶۰۶
- ب) اهداف..... ۶۰۸
- گفتار سوم: سیاست تعدیل اقتصادی..... ۶۰۹
- الف) نسبت برنامه اول توسعه با سیاست تعدیل اقتصادی..... ۶۰۹
- ب) اصول حاکم بر سیاست تعدیل اقتصادی..... ۶۱۰
- گفتار چهارم: اقدامات دولت در قالب برنامه اول توسعه اقتصادی..... ۶۱۳
- الف) تلاش برای اخذ تسهیلات خارجی..... ۶۱۳
- ب) خصوصی‌سازی..... ۶۱۴
- پ) سیاست ارزی..... ۶۱۶
- گفتار پنجم: بررسی عملکرد برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور..... ۶۱۹
- الف) تغییر رویکرد برنامه توسعه در مقطع پایانی اجرای آن..... ۶۱۹
- ب) پیامدهای مثبت برنامه اول توسعه..... ۶۲۰
- بخش سوم: تحولات اقتصادی در زمان اجرای برنامه دوم توسعه..... ۶۲۳
- گفتار اول: وضعیت اقتصادی کشور پیش از آغاز برنامه دوم توسعه..... ۶۲۳

۶۲۳	الف) چالش‌های اقتصادی در آستانه برنامه دوم توسعه
۶۲۵	ب) بحران بدهی‌ها
۶۲۷	پ) تحول در سیاست تکنرخی کردن ارز
۶۲۸	ت) افزایش تورم
۶۳۰	گفتار دوم: اصول حاکم بر برنامه دوم توسعه
۶۳۰	الف) توصیه‌های رهبر معظم انقلاب هنگام تدوین برنامه دوم توسعه
۶۳۲	ب) اصول و اهداف اصلی برنامه دوم توسعه
۶۳۴	پ) روند خصوصی‌سازی
۶۳۵	ت) بهبود نظام مالیاتی
۶۳۵	گفتار سوم: بررسی عملکرد برنامه دوم توسعه
۶۳۷	بخش چهارم: شاخص‌های اقتصادی
۶۳۷	گفتار اول: مجموعه درآمد و بودجه
۶۳۷	الف) درآمد‌ها
۶۳۹	ب) هزینه‌ها
۶۴۰	پ) کسری بودجه
۶۴۱	ت) ارزش افزوده
۶۴۲	گفتار دوم: سیاست پولی و بانکی
۶۴۳	گفتار سوم: شاخص‌های اقتصادی
۶۴۳	الف) رشد اقتصادی، تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه
۶۴۴	ب) نقدینگی
۶۴۴	پ) تورم
۶۴۵	ت) ضریب جینی و شاخص عدالت
۶۴۸	ث) سرمایه‌گذاری
۶۵۰	ج) وضعیت اشتغال و بیکاری
۶۵۱	چ) شاخص‌های جمعیتی
۶۵۳	بخش پنجم: نفت، صنعت و معدن
۶۵۳	گفتار اول: تحولات در عرصه نفت
۶۵۴	الف) توسعه کمی و کیفی پالایشگاه‌ها
۶۵۵	ب) توسعه صنعت پتروشیمی
۶۵۶	پ) توسعه صنعت گاز
۶۵۷	ت) ظرفیت تولید و صادرات نفت
۶۵۸	ث) درآمدهای نفتی
۶۶۰	گفتار دوم: صنعت

۶۶۰	الف) مهم‌ترین برنامه‌های صنعتی
۶۶۲	ب) فعالیت‌ها در حوزه صنایع
۶۶۳	پ) وضعیت کارگاه‌ها و کارکنان صنعتی
۶۶۵	ت) بخش معدن
۶۶۵	ث) عملکرد کلی دولت در عرصه صنعت
۶۶۷	گفتار سوم: بخش عمرانی
۶۶۷	الف) بخش نیرو و سدسازی
۶۷۰	ب) بازسازی و نوسازی مناطق جنگ‌زده
۶۷۳	بخش ششم: کشاورزی
۶۷۳	گزارش اول: سیاست‌ها و برنامه‌ها
۶۷۶	گفتار دوم: تولیدات کشاورزی
۶۷۷	گفتار سوم: توسعه روستایی
۶۷۹	بخش هفتم: خدمات
۶۸۰	گفتار اول: حمل و نقل
۶۸۰	الف) حمل و نقل جاده‌ای
۶۸۱	ب) حمل و نقل ریلی
۶۸۳	پ) حمل و نقل هوایی
۶۸۴	ت) حمل و نقل دریایی
۶۸۵	گفتار دوم: ارتباطات
۶۸۶	گفتار سوم: مسکن
۶۸۷	گفتار چهارم: تجارت خارجی
۶۸۷	الف) سیاست‌ها و برنامه‌ها
۶۸۸	ب) عمده‌ترین شرکای تجاری
۶۸۹	پ) واردات
۶۹۱	ت) صادرات

فصل پنجم: تحولات فرهنگی

۶۹۹	بخش اول: سیاست فرهنگی
۷۰۰	گفتار اول: اولویت‌های فرهنگی
۷۰۴	گفتار دوم: کنترل جمعیت
۷۰۵	گفتار سوم: روایت‌های آماری
۷۰۵	الف) تحولات اجتماعی
۷۰۶	ب) آمار تحولات در نهادهای فرهنگی
۷۰۷	گفتار چهارم: شورای عالی جوانان

۷۱۰	گفتار پنجم: امور زنان
۷۱۹	گفتار ششم: فرهنگستان زبان و ادب فارسی
۷۲۰	گفتار هفتم: برنامه‌های فرهنگی دولت
۷۲۳	گفتار هشتم: گردشگری
۷۲۸	گفتار نهم: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی
۷۲۹	گفتار دهم: کتاب، کتابخانه و کتابخوانی
۷۲۹	گفتار یازدهم: نهادهای مدنی
۷۳۱	گفتار دوازدهم: تهاجم فرهنگی
۷۳۹	گفتار سیزدهم: صداوسیما
۷۴۲	گفتار چهاردهم: معرفی وزیران فرهنگ و ارشاد اسلامی
۷۴۴	الف) سید محمد خاتمی
۷۴۶	ب) سید مصطفی میرسلیم
۷۵۰	پ) علی لاریجانی
۷۵۰	ت) محمدعلی باهنر
۷۵۳	بخش دوم: آموزش و پرورش و آموزش عالی
۷۵۵	گفتار اول: مدارس
۷۶۹	گفتار دوم: آموزش عالی
۷۸۳	بخش سوم: هنر
۷۸۳	گفتار اول: سینما
۷۸۳	الف) سینما و هنر در منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی
۷۸۹	ب) نشریات سینمایی
۷۹۲	گفتار دوم: معرفی بعضی از سینماگران
۷۹۲	الف) بهروز افخمی
۷۹۳	ب) ابوالفضل جلیلی
۷۹۴	پ) ابراهیم حاتمی‌کیا
۷۹۶	ت) سیف‌الله داد
۷۹۷	ث) محسن مخملباف
۸۰۰	ج) رسول ملاقلی‌پور
۸۰۲	چ) واروژ کریم‌مسیحی
۸۰۳	ح) ناصر تقوایی
۸۰۷	بخش چهارم: مطبوعات
۸۲۳	نتیجه‌گیری
۸۳۵	منابع
۸۵۹	تصاویر
۸۹۱	نمایه

مقدمه

محدوده تاریخی این محله از مجموعه تاریخ کهن و معاصر ایران زمین، از خرداد ۱۳۶۸ تا خرداد ۱۳۷۶، ادبیات بر می گیرد. این مقطع از تاریخ نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در مقایسه با سعه دیرینه شده از عمر پربار آن، دارای خصوصیات، اهمیت و حساسیت‌های ویژه‌ای بر روی خرداد و تحولات مهمی در آن به وقوع پیوسته است. رحلت بنیادگذار نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (ره)؛ انتخاب حضرت آیت‌الله خمینی به رهبری نظام مقدس جمهوری اسلامی؛ به سرانجام رسیدن بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران؛ ادامه مذاکره با دولت عراق برای اجرای قطعنامه ۵۹۸؛ مهارت امنیت سازمان ملل متحد؛ تلاش برای بازگرداندن اسرای جنگ تحمیلی؛ پاک سازی و نجات استان آلوده به مین و سایر مهمات باقی مانده از دوره جنگ تحمیلی؛ بازسازی و نوسازی مناطق جنگ زده کشور؛ ایجاد اشتغال؛ اصلاح ساختار نیروهای مسلح به بهره‌برداری از تجربیات دوران جنگ هشت ساله؛ تطبیق شرایط کشور با نیازها و شرایط پس از جنگ؛ ضرورت بازسازی اقتصاد و ایجاد زمینه‌های بهبود شرایط زندگی مردم؛ تلاش برای کاهش تورم؛ اصلاح قوانین و مقررات تدوین شده در دوران جنگ؛ تعدیل و اصلاح سیاست‌های اقتصادی متناسب با دوران پس از جنگ؛ اجرای برنامه‌های اول و دوم توسعه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران؛ اجرای طرح‌های زیربنایی؛ محرومیت زدایی؛ توسعه روستاها، و نیز ضرورت توسعه و تعمیق

روابط خارجی، جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی، بهبود و توسعه روابط با کشورهای همسایه و کشورهای اروپایی که در دوران جنگ تحمیلی به‌دلیل حمایت از عراق، محدود یا قطع شده بود و ده‌ها مسئله و موضوع جزئی دیگر، به این مقطع از تاریخ ایران اهمیت خاصی بخشیده است.

اجرای موفق این برنامه‌ها و عبور از موانع و سختی‌ها و جبران کاستی‌ها نیازمند عزم ملی بود و همراهی، همکاری و هم‌فکری رهبری، دولت و سایر قوا را طلب می‌کرد. می‌توان گفت زیربنای ساختار تمدنی نظام مقدس جمهوری اسلامی برای نیابت‌بالنده در دهه‌های آینده، در این مقطع پایه‌ریزی شد و با اتخاذ و اجرای سیاست‌های برنامه‌های لازم و تصویب قوانین مورد نیاز، به‌تدریج نهادینه شد و استحکام یافت.

در خرداد ۱۳۶۸، نهمین راه‌آرامان‌های حضرت امام خمینی (ره) بیش از هر موضوعی توجه تحلیل‌گران و سیاستمداران را به خود جلب کرده بود و در این خصوص گمانه‌زنی‌های گوناگونی مطرح می‌شد. دشمنان نظام مقدس جمهوری اسلامی نیز با بهره‌گیری از امپراتور، رسانه‌های خود، سعی در بازنمایی رخدادها به‌سود سیاست‌های خود داشتند و بر این مبنای سیاه‌نمایی و ناامیدکردن ملت ایران درباره آینده، بخشی از تلاش‌های آنان در این مقطع بود. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در مقام دومین رهبر نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران از لحظات اولیه تصدیق این مقام پر مسئولیت و خطیر، بر تداوم راه و آرمان‌های حضرت امام خمینی (ره) تأکید ورزیدند و در مقام عمل نیز با استواری و قوت تمام بر مسیر تحقق راه و آرمان‌های امام راحل عظیم‌الشأن حرکت کردند.

با پایان یافتن جنگ تحمیلی در سال ۱۳۶۷، سازندگی سرلوحه فعالیت‌های دولت‌های پنجم و ششم، به ریاست مرحوم آیت‌الله هاشمی رفسنجانی قرار گرفت؛ ولی با توجه به درگیربودن کشور در جنگی طولانی، برنامه‌ها و قوانین مورد نیاز برای این دوران تدوین و تصویب نشده بود و تدوین چنین قوانینی ضروری می‌نمود. در این دوران با بازنگری در قانون اساسی و ادغام نخست‌وزیری در ریاست‌جمهوری، اقتدار رئیس‌جمهور گسترده‌تر شد و حوزه اختیارات و انسجام قوه مجریه بیشتر گردید؛ از این نظر، ساختار سیاسی کشور مرحله نوینی را تجربه

کرد. در بُعد بین‌المللی نیز، این دوره با تحولات مهمی همراه بود. پایان جنگ سرد و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی، ناکارآمدی و پایان عصر اقتصاد چپ‌گرایانه دولتی را به همراه داشت. در این فضای جدید داخلی و خارجی، گفتمان اقتصادی بازار آزاد مورد توجه قرار گرفت و حرکت به سوی خروج از اقتصاد دولتی و قراردادن فرصت‌های اقتصادی در اختیار بخش خصوصی آغاز شد و با شتاب مناسبی به پیش رفت.

با شروع به کار دولت پنجم، نظام اقتصاد بازار، شروع به جایگزینی به جای الگوهای قبلی کرد و اقتصاد جمهوری اسلامی ایران از گرایش‌های چپ و دولت‌محور به تدریج فاصله گرفت. هدف از اتخاذ و اجرای این سیاست‌ها، بازسازی اقتصاد، خصوصاً سازی زیرساخت‌ها و هم‌گرایی بیشتر با کشورهای بود که دارای اقتصاد بازار بودند. در این دوره همچنین توصیه‌ها و تجویزهای نهادهای مالی بین‌المللی، همچون بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول و نیز تجربیات کشورهای چون چین و ترکیه مورد توجه دولت آرمی هاشمی رفسنجانی قرار گرفت.

بدیهی است که برای تحقق این سیاست‌ها به افراد و عناصری متناسب با الگوهای پیش‌رو نیاز بود. بر این اساس نحوه انتخاب و چینش کابینه آقای هاشمی رفسنجانی تمایل شدیدی به تکنوکراسی و فن‌سالاری پیدا کرد. بنا به نظر مقام معظم رهبری: «سازندگی» مأموریت سر دولتی بود که پس از جنگ روی کار می‌آمد؛ طرفه آنکه رئیس دولت دارای تجربیات گران‌بها در مدیریت کلان کشور در دهه سپری‌شده بر نظام مقدس جمهوری اسلامی بود و می‌توانست مزیت‌ها و کاستی‌ها و مصلحت‌ها را بهتر درک کند.

نخستین انتخابات ریاست جمهوری پس از ارتحال بنیادگذار جمهوری اسلامی ایران در حالی برگزار شد که قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد از سوی ایران پذیرفته شده بود، ولی شرایط نه جنگ و نه صلح بر روابط ایران و عراق حاکم بود که اصلاً شرایط مناسبی نبود. منافقین که از مدت‌ها پیش در عراق استقرار یافته و تجهیز شده بودند، در یک طرح نظامی گسترده و هماهنگ با ارتش بعثی عراق، از مرزهای غربی وارد ایران شدند و به سوی کرمانشاه پیشروی کردند. منافقین بر این عملیات نام «فروغ جاویدان» نهادند. به فاصله یک روز پس

از آغاز این عملیات، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و ارتش جمهوری اسلامی ایران در ضدمحمله‌ای هماهنگ و مقتدرانه به نام «مرصاد» منافقین را تارومار کردند.

روابط خارجی ایران در این زمان، به‌ویژه با کشورهای اروپایی، در پی فتوای بجا و بحق حضرت امام خمینی (ره) مبنی بر مهدورالدم‌بودن سلمان رشدی، نویسنده مرتد کتاب *آیات شیطانی*، تیره شده بود و کشورهای غربی در حمایت از این نویسنده مرتد، سفیران خود را فراخوانده بودند. در مرزهای شمالی کشور نیز نشانه‌هایی مشاهده می‌شد که حاکی از پدیدآمدن تهدیدهایی در آینده بود و تدابیر مناسب با خود را می‌طلبید.

اثر حاسر جزء معدود آثار پژوهشی است که به‌صورت همزمان به بررسی و پژوهش ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی کشور، در این مقطع تاریخی می‌پردازد. با توجه به نزدیکی بسیار به سال‌های پایانی زمان واقعه و اینکه مؤلف خود از نقش‌آفرینان و ناظران مستقیم وقایع و تحولات آن دوره بوده، سعی شده تا جایی که فضای موجود اجازه می‌دهد، موضوعات را با وفای بیشتری بررسی کند و از مطرح کردن موضوعات تنش‌زا و اختلاف‌انگیز خودداری نماید. مؤلف به آن است که از نقش راهبردی تاریخ برای رفع کاستی‌ها و مسائل و مشکلات نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بهره گرفته تا از روندهای تکرارشونده منفی در مسیر آینده کشور و نظام مقدس جمهوری اسلامی کاسته شود. نکته قابل ذکر این است که اثر حاضر - با خطرات نگارنده نیست - گرچه از خطرات خود هم بهره گرفته است - بلکه پژوهش علمی است و از همه منابع و آثار موجود برای نگارش اثر حاضر بهره گرفته شده است.

این مجلد شامل یک مقدمه، پنج فصل کلی و چندین بخش زیربخش‌های گوناگون، نتیجه‌گیری و منابع است.

فصل اول به بررسی ویژگی‌ها، راهبردها و دستاوردهای رهبری حضرت امام خمینی (ره) اختصاص دارد. فصل دوم تاریخ تحولات سیاسی در بُعد داخلی را مورد بررسی و واکاوی قرار می‌دهد. در این فصل تحولات و رخداد‌های مهم سیاسی، جایگاه و اقدامات رهبر معظم انقلاب اسلامی در صیانت از نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و هدایت آن، روی کار آمدن، برنامه و کارنامه دولت‌های پنجم و ششم نظام مقدس جمهوری اسلامی، کارنامه مجالس شورای اسلامی و احزاب و تشکل‌های سیاسی،

همزمان با سال‌های مورد مطالعه پژوهش و همچنین مهم‌ترین رخداد‌های سیاسی کشور مورد بررسی قرار گرفته است. فصل سوم به بررسی سیاست خارجی و جمهوری اسلامی ایران با دیگر کشورها اختصاص دارد. در فصل چهارم تحولات اقتصادی کشور، در ارتباط ارگانیک و اندام‌وار با سایر تحولات مورد پژوهش واقع شده است و بالاخره در فصل پنجم تحولات فرهنگی کشور در ابعاد گوناگون آن در معرض تحقیق و پژوهش قرار گرفته است. اثر حاضر با نتیجه‌گیری مطالب فصول پنج‌گانه که در واقع یافته‌های پژوهش حاضر است به پایان می‌رسد.